

Міністерство освіти і науки України

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ТА ЗАВДАННЯ

до практичних занять
та самостійної роботи студентів
з дисципліни «Міжнародний економічний аналіз»
для студентів напряму підготовки
6.030503 – «Міжнародна економіка»

Затверджено методичною
радою університету
протокол № від

Харків ХНАДУ 2015

Укладачі: К.О. Попкова
В.М. Кудявцев

Кафедра міжнародної економіки

Навчальна дисципліна «Міжнародний економічний аналіз» належить до нормативних навчальних дисциплін підготовки бакалаврів за напрямом підготовки 6.030503 – «Міжнародна економіка».

Мета викладання дисципліни «Міжнародний економічний аналіз» полягає у формуванні системи теоретичних знань студентів і набуття ними практичних навичок у галузі міжнародного економічного аналізу.

Предметом навчальної дисципліни є виробнича та фінансово-господарська діяльність підприємств у зовнішньому середовищі.

Мета вивчення дисципліни – освоєння знань системного оцінювання діяльності підприємств, виявлення внутрішніх резервів і раціональне використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів для виходу на зовнішні ринки.

Задачі вивчення дисципліни:

- освоєння навичок творчого мислення і практичної оцінки економічних процесів на основі вивчення та опрацювання конкретної економічної інформації;

- навчитися розуміти сутність економічних явищ і процесів, їх взаємозв'язку і взаємозалежності, набуття навичок їх деталізації, систематизації та моделювання;

- навчитися визначати вплив факторів, оцінювати досягнуті результати, виявляти резерви підвищення ефективності функціонування підприємства;

- формування умінь та навичок застосування методів та інструментарію економічного аналізу на підприємствах.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1

СПОСОБИ НАВЕДЕННЯ ПОКАЗНИКІВУ ПОРІВНЯНИЙ ВИД. СПОСІБ ПОРІВНЯННЯ

Мета – засвоєння способів приведення показників в порівняльний та зіставний вигляд.

В табл. 1.1 приведена інформація щодо обсягів виробництва і вартості різних видів продукції в плановому (базисному) і звітному періодах.

Таблиця 1.1 – Вплив вартісного фактора на обсяг виробництва продукції

Вариант	Вид продукції	План базисного периода			Факт отчетного периода			Фактический объем по плановым ценам			Фактический прирост	Действительный прирост	
		объем, шт	цена, тыс.грн	сумма дохода, тыс. грн	объем, шт	цена, тыс. грн	сумма дохода, тыс.грн	объем, шт	цена, тыс. грн	сумма дохода, тыс.грн		без изменения цены	с изменением цены
0-2	А	10000	27,25		12000	30							
3-5		17000	20,15		15000	22							
6-9		25000	23,1		27000	24							
0-2	Б	5000	37,5		6000	39							
3-5		7800	39		7700	39							
6-9		11200	41		12000	42							
0-2	В	20000	25,5		20000	28							
3-5		31000	27,8		33000	30							
6-9		28770	30,2		30000	34							
0-2	Г	40000	50,5		42000	51							
3-5		53800	53,6		55000	55							
6-9		60000	60		61500	61							
Всего		-	-		-	-			-	-			

Необхідно розглянути можливості нейтралізації окремих факторів на конкретних прикладах:

- розрахувати плановий і фактичний обсяг виробництва валової продукції та товарообігу;
  - визначити фактичний обсяг за цінами планового періоду виробництва продукції та товарообігу;
  - визначити фактичний і дійсний приріст обсягу виробництва продукції (без умови зміни ціни в звітному періоді, з урахуванням зміни ціни в звітному періодах) і товарообігу;
  - визначити як зміниться індекс вартості продукції, якщо ціна збільшиться на 7 %, а обсяг виробництва знизиться на 2%.
- На підставі отриманих результатів зробити висновки.

Методичні рекомендації до виконання

Для виконання розрахунків, передбачених у завданні необхідно використовувати такі розрахункові формули:

1. Фактичний приріст вартості продукції (індекс вартості продукції або товарообігу) являє собою відношення вартості продукції поточного (звітного) періоду до вартості продукції в базисному періоді і визначається за формулою:

$$I_{pq} = \frac{\sum p_1 q_1}{\sum p_0 q_0} \quad (1.1)$$

де p_0, p_1 – ціна продукції в базисному і звітному періодах, грн.;

q_0, q_1 – обсяг виробництва в базисному і звітному періодах, од.

Даний показник показує, у скільки разів зросла (зменшилася) вартість продукції (товарообігу) звітного періоду в порівнянні з базисним, або скільки відсотків становить зростання (зниження) вартості продукції.

2. Дійсний приріст без зміни ціни продукції (товарообігу) – індекс фізичного обсягу продукції – розраховується як відношення вартості фактичного обсягу валової продукції за плановими цінами до вартості планового обсягу валової продукції:

$$I_q = \frac{\sum p_0 q_1}{\sum p_0 q_0} \quad (1.2)$$

де p_0q_1 – вартість виробництва товарів поточного періоду в цінах базисного періоду, грн.;

p_0q_0 – фактична вартість товарів у базисному періоді, грн.

Для забезпечення порівняння валової продукції її фізичний обсяг у звітному і базовому періодах необхідно розраховувати в цінах базового періоду, тобто показники необхідно висловити в однакових порівняльних цінах.

Дана процедура необхідна для того, щоб привести в порівнянний вид вартість обсягів виробництва звітнього і базового періодів.

Даний показник показує у скільки разів зросла (зменшилася) вартість продукції (товарообігу) через зростання (зниження) обсягів виробництва, або скільки відсотків становить зростання (зниження) вартості продукції в результаті зміни фізичного обсягу її виробництва.

3. Дійсний приріст із зміною ціни продукції (товарообігу) – індекс цін – показує у скільки разів зросла (зменшилася) вартість продукції через зміну цін, або скільки відсотків становить зростання (зниження) вартості продукції в результаті зміни цін.

$$I_p = \frac{\sum p_1q_1}{\sum p_0q_1} \quad (1.3)$$

де p_1q_1 – фактична вартість продукції поточного періоду, грн.;

p_0q_0 – умовна вартість тих же товарів у цінах базисного (планового) періоду.

Точно такий ж зв'язок існує між індексами вартості, фізичного обсягу та цін, тобто:

$$I_{pq} = I_p \cdot I_q \quad (1.4)$$

Питання для розгляду:

1. Яка роль аналізу в управлінні підприємством і підвищенні ефективності його діяльності?
2. Чи зростає роль економічного аналізу діяльності підприємств на сучасному етапі і з чим це пов'язано?

3. Який вид аналізу має більше значення: ретроспективний або перспективний? Оперативний або підсумковий?

5. Яка роль табличного та графічного представлення аналітичної інформації?

Література [1, 3, 9, 10, 11].

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №2 ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ АБСОЛЮТНИХ РІЗНИЦЬ І ЛАНЦЮГОВИХ ПІДСТАНОВОК

Мета – придбання практичних навичок у використанні методу абсолютних різниць і ланцюгової підстановки.

Використовуючи метод ланцюгових підстановок необхідно визначити вплив на зміну обсягу випуску товарної продукції таких чинників:

- зміна кількості обладнання;
- зміна часу роботи обладнання;
- зміна випуску продукції на 1 верстато-годину.

Вихідні дані і варіанти для виконання роботи наведені в табл. 2.1. Зробити висновки.

Таблиця 2.1 – Данні для факторного аналізу змін обсягу випуску товарної продукції

№	Варіант	Показник	Ум. позн.	Базисний період	Звітний період	Абсолют. відхилення	Відносне відхилення
1	0-2	Кількість верстатів, од.	N	40	45		
	3-5			30	40		
	6-9			35	45		
2	0-2	Час відпрацьований одним верстатом, год.	T	220	160		
	3-5			200	180		
	6-9			180	200		
3	0-2	Відпрацьовано верстато-год., всього,	N·T				
	3-5						
	6-9						

Продовження таблиці 2.1

4	0-2	Випуск продукції за 1 верстато-год., грн	q	80	90		
	3-5						
	6-9						
5	0-2	Обсяг товарної продукції, грн..	Q				
	3-5						
	6-9						

Обсяг випуску товарної продукції розраховується як добуток кількості верстатів (N), кількості часу відпрацьованого одним верстатом (T) і кількістю продукції, що випускається за 1 верстато-годину (q), тобто представляється наступною трехфакторною моделлю:

$$Q = N \cdot T \cdot q \quad (2.1)$$

Результати розрахунку впливу факторів на результативний показник представити в табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Розрахунок впливу факторів за допомогою методу ланцюгових підстановок

№ підстановки	Кількість верстатів, од.	Час, відпрацьован і одним верстатом, год.	Випус продукції за 1 верстато-год, грн.	Обсяг товарної продукції, грн.	Вплив фактора
0					
1					
2					
3					

Методичні рекомендації до виконання

1. Використання методу ланцюгових підстановок

Даний спосіб полягає у визначенні впливу окремих факторів на зміну величини результативного показника за допомогою поступової зміни базисної величини кожного факторного показника

факторної моделі на фактичну величину у звітному періоді. Порівняння величини результативного показника до і після заміни рівня того чи іншого показника нейтралізує вплив всіх інших факторів, крім одного, і робить можливим визначення впливу останнього на приріст результативного показника.

Для ілюстрації алгоритму ланцюгових підстановок як методу виявлення впливу факторів на результативний показник розглянемо показник Y , який описується формулою $Y=X_1X_2X_3$, причому базисний (Y^0) і звітний (Y^1) рівень цього показника складають:

$$Y^0 = X^0_1 X^0_2 X^0_3$$

$$Y^1 = X^1_1 X^1_2 X^1_3$$

Далі послідовно змінюються базисні параметри, які входять в формулу, на звітні і розраховуються умовні результативні показники:

$$1 \text{ умовний показник: } Y_{\text{усл1}} = X^1_1 X^0_2 X^0_3$$

$$2 \text{ умовний показник: } Y_{\text{усл2}} = X^1_1 X^1_2 X^0_3$$

$$3 \text{ умовний показник: } Y_{\text{усл3}} = X^1_1 X^1_2 X^1_3$$

Тому, вплив факторів на відхилення значення показника Y^1 від значення показника Y^0 визначаються таким чином:

$$\text{Вплив фактора } X_1 \text{ на зміну } Y: \Delta Y_{X1} = X^1_1 X^0_2 X^0_3 - X^0_1 X^0_2 X^0_3$$

$$\text{Вплив фактора } X_2 \text{ на зміну } Y: \Delta Y_{X2} = X^1_1 X^1_2 X^0_3 - X^1_1 X^0_2 X^0_3$$

$$\text{Вплив фактора } X_3 \text{ на зміну } Y: \Delta Y_{X3} = X^1_1 X^1_2 X^1_3 - X^1_1 X^1_2 X^0_3$$

$$\Delta Y = \Delta Y_{X1} + \Delta Y_{X2} + \Delta Y_{X3} \text{ или } \Delta Y = Y^1 - Y^0$$

Дані підстановки наочно представлені в табл. 2.3.

2. Використання методу абсолютної різниці

Даний метод є спрощеним варіантом методу ланцюгових підстановок. Він використовується для розрахунку впливу факторів на приріст результативного показника в тих моделях, де результативний показник представлений у вигляді добутку факторів $Y=X_1X_2$. Хоча можливість використання способу абсолютних різниць трохи обмежений, але завдяки своїй зручності він широко використовується. Особливо ефективно його застосування в тих

випадках, коли відомо вже абсолютне відхилення досліджуваних факторів.

Таблиця 2.3 – Схема виявлення величини впливу фактора на результативний показник методом ланцюгових підстановок

№ підстановки	Параметри				
	X_1	X_2	X_3	Результативний показник	Вплив фактора
0	X_1^0	X_2^0	X_3^0	Y^0	-
1	X_1^1	X_2^0	X_3^0	$Y_{\text{усл1}}$	$\Delta Y_{X1} = Y_{\text{усл1}} - Y^0$
2	X_1^1	X_2^1	X_3^0	$Y_{\text{усл2}}$	$\Delta Y_{X2} = Y_{\text{усл2}} - Y_{\text{усл1}}$
3	X_1^1	X_2^1	X_3^1	Y^1	$\Delta Y_{X3} = Y^1 - Y_{\text{усл2}}$

При використанні абсолютних різниць вплив факторів визначається множенням абсолютного відхилення досліджуваного фактора на базисне значення факторів, розташованих праворуч від нього в факторній моделі, і на фактичну величину факторів, розташованих зліва від нього.

Тобто алгоритм буде мати наступний вигляд:

$$\Delta Y_{X1} = X_1^1 X_2^0 X_3^0 - X_1^0 X_2^0 X_3^0 = (X_1^1 - X_1^0) X_2^0 X_3^0$$

$$\Delta Y_{X2} = X_1^1 X_2^1 X_3^0 - X_1^1 X_2^0 X_3^0 = X_1^1 (X_2^1 - X_2^0) X_3^0$$

$$\Delta Y_{X3} = X_1^1 X_2^1 X_3^1 - X_1^1 X_2^1 X_3^0 = X_1^1 X_2^1 (X_3^1 - X_3^0)$$

Використовуючи дану методику розрахунку і дані отримані в першій частині роботи, проведіть розрахунок впливу факторів в трьохфакторній моделі випуску продукції, використовуючи метод абсолютних різниць.

Питання для розгляду:

1. Сутність, види і завдання факторного аналізу.
2. В чому полягають відмінності між детермінованим і стохастичним факторним аналізом?
3. У чому сутність класифікації і систематизації факторів в економічному аналізі?

4. Для чого використовується балансовий метод в аналізі господарської діяльності?
5. Для чого і в яких випадках використовуються прийоми кореляційного аналізу? Які його завдання?

Література [1, 3, 9, 10, 11].

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА І РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Мета роботи – придбання практичних навичок в галузі оцінювання виконання плану і динаміки виробництва і реалізації продукції; визначення впливу факторів на зміну величини цих показників.

Методичні рекомендації до виконання

1. Аналіз динаміки і виконання плану виробництва та реалізації продукції

Використовуючи дані, наведені в табл. 3.1 необхідно вивчити динаміку випуску і реалізації продукції, розрахувавши базисні і ланцюгові темпи зростання, темп приросту, середньорічний темп приросту виробництва і реалізації продукції.

Таблиця 3.1 – Динаміка виробництва і реалізації продукції в порівнянних цінах

Рік	Варіант	Обсяг вироб-ва продукції, тис. грн.	Темп рост, %		Темп приросту	Обсяг реалізації продукції, тис. грн.	Темп росту		Темп приросту
			базисний	ланцюговий			базисний	ланцюговий	
2010	0-2	90000				89500			
	3-5	97800				87500			
	6-9	102600				94750			

Продовження таблиці 3.1

2011	0-2	92400				92600			
	3-5	86900				96400			
	6-9	93450				97500			
2012	0-2	95800				94300			
	3-5	94840				93650			
	6-9	97680				98250			
2013	0-2	94100				93500			
	3-5	93750				97800			
	6-9	94560				94560			
2014	0-2	100800				96200			
	3-5	102780				97560			
	6-9	101470				99630			

Для розрахунку використовуйте наступні формули:

Темп зростання базисний:

$$T_{\text{баз}} = \frac{Y_i}{Y_{\text{баз}}} \cdot 100\% \quad (3.1)$$

Темп зростання ланцюговий:

$$T_{\text{цеп}} = \frac{Y_i}{Y_{i-1}} \cdot 100\% \quad (3.2)$$

Темп приросту

$$T_{\text{пр}} = T_{\text{рі}} - 100\% \quad (3.3)$$

Середньорічний темп росту

$$\bar{T}_p = \sqrt[n-1]{T_{\text{цеп}}^1 \cdot T_{\text{цеп}}^2 \cdot \dots \cdot T_{\text{цеп}}^n} \quad (3.4)$$

Середньорічний темп приросту

$$\bar{T}_{\text{пр}} = \bar{T}_p - 100\% \quad (3.5)$$

Використовуючи отримані результати зобразите графічно динаміку виробництва та реалізації продукції.

2. Аналіз асортименту продукції

Використовуючи вироблені вище розрахунки і вихідні дані виконати аналіз асортименту продукції в 2013 і 2014 роках за наступних умов: підприємство виробляє 5 видів продукції, питома вага кожного виду в загальному обсязі (табл. 3.2):

Таблиця 3.2 – Питома вага кожного виду продукції в загальному обсязі

2013	2014
Продукція виду А – 15%	Продукція виду А – 25%
Продукція виду Б -10%	Продукція виду Б -15%
Продукція виду В – 25%	Продукція виду В –20%
Продукція виду Г -35%	Продукція виду Г -25%
Продукція виду Д -15%	Продукція виду Д -15%

Продукція виду Б та Г – новий вид продукції.

Найбільш часто аналіз асортименту продукції проводять використовуючи спосіб найменшого числа. Сутність даного методу полягає у виборі меншої з двох сум, тобто вибирається фактична сума, але за умови, що вона не перевищує планове значення. Узагальнюючу характеристику дає коефіцієнт асортиментності:

$$K_{ac} = \frac{\sum Q_{\text{прин}}}{\sum Q_{\text{план}}} \quad (3.6)$$

Використовуючи даний метод необхідно провести аналіз плану з асортименту продукції і заповнити табл. 3.3.

3. Аналіз структури випуску продукції

Нерівномірність виконання плану з окремих видів продукції призводить до негативних змін її структури. Дотримання планової структури – це дотримання у фактичному обсязі випуску продукції запланованих співвідношень між окремими її видами.

Таблиця 3.3 – Виконання плану виробництва продукції за асортиментом

Вид продукції	Варіант	2013	2014			Темп росту, %	Обсяг продукції
			за планом	За фактом	Виконання плану, %		
Продукція А	0-2		25200				
	3-5		24800				
	6-9		25500				
Продукція Б	0-2		17000				
	3-5		16000				
	6-9		14950				
Продукція В	0-2		20000				
	3-5		21500				
	6-9		22000				
Продукція Г	0-2		24000				
	3-5		25000				
	6-9		24500				
Продукція Д	0-2		16000				
	3-5		15000				
	6-9		14800				
ВСЬОГО	0-2		102200				
	3-5		102300				
	6-9		101750				
Коефіцієнт асортиментности							

Використовуючи дані табл. 3.3 необхідно провести аналіз виконання плану виробництва продукції за структурою. Отримані результати представити у вигляді табл. 3.4. Узагальнюючу характеристику даного аналізу дає коефіцієнт планової структурності:

$$K_{\text{стр}} = \frac{\sum Q_{\text{прин}}}{\sum Q_{\text{факт}}} \quad (3.7)$$

Таблиця 3.3 – Виконання плану виробництва по структурі

Вид продукції	Варіант	Випуск продукції за планом 2014 р.		Випуск продукції за фактом 2014 р		Фактичний обсяг продукції за плановою структурою	Обсяг продукції
		тис. грн	пит. вага, %	тис. грн	пит. вага, %		
Продукція А							
Продукція Б							
Продукція В							
Продукція Г							
Продукція Д							
ВСЬОГО							
Коефіцієнт планової структурності							

Питання для розгляду:

1. Які значення і завдання аналізу виробництва і реалізації продукції?
2. Які джерела інформації використовують для аналізу виробництва та реалізації продукції?
3. Яка методика оцінки асортиментної політики підприємства?
4. Що таке структура продукції (послуг) і як вона впливає на економічні показники діяльності підприємства? Чи вигідні зміни в структурі виробництва для підприємства і в яких випадках?

Література [12, 16, 17].

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №4 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Основними показниками використання трудових ресурсів підприємства є показники чисельності персоналу різних категорій і професій, кваліфікаційний і освітній рівень, витрати робочого часу в чол-днях (чол-годинах), кількість виготовленої продукції

або виконаних робіт, а також дані про рух особового складу підприємства.

На підставі даних наведених у табл. 4.1 необхідно провести аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами, визначити як впливає зміна чисельності працівників на обсяг виробництва продукції.

Таблиця 4.1 – Аналіз структури та оцінка забезпеченості підприємства трудовими ресурсами

Категорії персоналу	Варіант	Фактично за 2014	За 2015р.		Абсолютне відхилення		Відносне відхилення, %	
			план	факт	від плану	від 2014г.	від плана	від 2014 р.
Всього персоналу, чол., у т.ч.								
1. Робітники основної діяльності, з них:								
- робітники	0-2	1050	1060	1065				
	3-5	1075	1070	1060				
	6-9	1120	1150	1145				
- службовці, у т.ч.:								
керівники	0-2	15	15	10				
	3-5	17	15	12				
	6-9	16	18	17				
спеціалісти	0-2	375	370	368				
	3-5	365	360	365				
	6-9	345	345	343				
2. Непромисловий персонал	0-2	15	14	12				
	3-5	23	25	21				
	6-9	19	21	20				
3. Обсяг товарної продукції, тис. грн.	0-9	8500	8600	8580				
4. Вироблення на одного робітника								

На підставі отриманих результатів сформулювати висновки.

Методичні рекомендації до виконання

Для оцінки відповідності кваліфікації працівників складності виконуваних робіт порівнюють середні тарифні розряди робіт і робітників, розраховані за формулою середньої арифметичної:

$$T_{\text{раз}} = \frac{\sum T_{\text{раз}_i} \cdot Ч_i}{\sum Ч_i} \quad (4.1)$$

де $T_{\text{раз}}$ – коефіцієнт за тарифом;

$Ч_i$ – чисельність працівників і-розряду;

$T_{\text{раз}}$ – середній тарифний коефіцієнт.

Використовуючи дані табл.4.1 необхідно провести розрахунок середнього планового і фактичного тарифного коефіцієнта. Отримані результати оформити у вигляді табл. 4.2.

Таблиця 4.2 – Аналіз кваліфікаційного складу працівників

Робітники основної діяльності, всього	Варіант	Коефіцієнт по тарифу	Кількість робітників, чол		Абсолютне відхилення
			план	факт	
1 разряд	0-2	1	53	55	
	3-5	1	54	52	
	6-9	1	56	58	
2 разряд	0-2	1,4	159	158	
	3-5	1,4	170	168	
	6-9	1,4	208	205	
3 разряд	0-2	1,52	265	266	
	3-5	1,52	257	255	
	6-9	1,52	265	264	
4 разряд	0-2	2,6	371	373	
	3-5	2,6	343	340	
	6-9	2,6	379	377	
5 разряд	0-2	2,73	212	213	
	3-5	2,73	246	245	
	6-9	2,73	242	241	
Всього					
Тарифний коефіцієнт					

На підставі отриманих результатів зробити висновок, який зв'язок існує між рівнем тарифного коефіцієнта і ефективністю виконуваних робіт.

Для вивчення руху робочої сили на підприємстві розраховують коефіцієнт обороту по прийому і звільненню, а також коефіцієнти плинності і загального обороту робочої сили:

Коефіцієнт обороту з прийому працівників:

$$K_{\text{пр}} = \frac{Ч_{\text{пр}}}{Ч_{\text{ср}}} \quad (4.2)$$

де $Ч_{\text{пр}}$ – чисельність прийнятих на роботу працівників, чол;

$Ч_{\text{ср}}$ – середньооблікова чисельність працівників, чол.

Коефіцієнт обороту по звільненню:

$$K_{\text{ув}} = \frac{Ч_{\text{зв}}}{Ч_{\text{ср}}} \quad (4.3)$$

де $Ч_{\text{зв}}$ – чисельність звільнених з роботи працівників, чол;

Коефіцієнт плинності кадрів:

$$K_{\text{тек}} = \frac{Ч_{\text{ув}}^{\text{вл}} + Ч_{\text{ув}}^{\text{пор}}}{Ч_{\text{ср}}} \quad (4.4)$$

де $Ч_{\text{ув}}^{\text{вл}}$ – чисельність звільнених за власним бажанням, чол;

$Ч_{\text{ув}}^{\text{пор}}$ – чисельність звільнених за порушення трудової дисципліни, чол.

Коефіцієнт загального обороту:

$$K_{\text{об}} = \frac{Ч_{\text{пр}} + Ч_{\text{ув}}}{Ч_{\text{ср}}} \quad (4.5)$$

Використовуючи вихідні дані, наведені в табл. 4.3 необхідно провести аналіз руху робочої сили на підприємстві.

Таблиця 4.3 – Рух робочої сили на підприємстві

Показник	Варіант	2014	2015
	1. Середньооблікова чисельність працівників, чол.	0-2	1455
3-5		1480	1458
6-9		1500	1525
2. Середньооблікова чисельність працівників, чол.	0-2	85	72
	3-5	64	65
	6-9	67	71
3. Вибуло працівників, чол.	0-2	75	66
	3-5	59	68
	6-9	60	64
у т.ч. з причин:			
а) призов в армію, вихід на пенсію, початок навчання, чол.	0-2	25	24
	3-5	18	19
	6-9	27	32
б) за власним бажанням, чол.	0-2	45	39
	3-5	37	43
	6-9	29	27
в) за порушення трудової дисципліни, чол.	0-2	5	3
	3-5	4	6
	6-9	4	5
4. Коефіцієнт обороту з прийому			
5. Коефіцієнт обороту по звільненню			
6. Коефіцієнт плинності кадрів			
7. Коефіцієнт загального обігу			

На підставі отриманих результатів зробити висновки.

Повноту використання трудових ресурсів можна оцінювати за кількістю відпрацьованих за звітний період днів і годин, а також за інтенсивністю використання робочого часу. Під час аналізу необхідно визначити відхилення фактичних показників від планових або від аналогічних показників минулих періодів і встановити конкретні причини можливих відхилень.

Використовуючи дані наведені в табл. 4.4 необхідно провести аналіз використання робочого часу на підприємстві, а також визначити вплив факторів на зменшення фонду робочого часу у звітному періоді.

Таблиця 4.4 – Використання фонду робочого часу на підприємстві

Показник	Варіант	2014 р.	2015 р.		Відхилення	
			план	факт	від плану	від 2014 р.
1. Середньооблікова чисельність працівників, чол	0-2	1455	1459	1455		
	3-5	1480	1470	1458		
	6-9	1500	1534	1525		
2. відпрацьовано одним працівником:	0-9					
днів		219	220	215		
годин						
3. Середня тривалість робочого дня, год.	0-9	7,9	8	7,8		
4. Фонд робочого часу, год.						

На основі вихідних даних, наведених у попередніх завданнях та табл. 4.5, визначити:

1. Результат використання фонду оплати праці (ФОП): абсолютну і відносну економію (перевитрата) по фонду оплати праці;

2. Оцінити вплив зміни чисельності працюючих і їх середньої заробітної плати на абсолютну економію (перевитрата) по фонду оплати праці.

Таблиця 4.5 – Додаткові дані до завдання

Показник	Варіант	План	Звіт
Фонд оплати праці, тис.грн.	0-2	705	714
	3-5	719,1	728
	6-9	733,2	742

Абсолютна економія (перевитрата) по фонду оплати праці – це різниця між фондом оплати праці за звітом і планом.

Відносна економія – це різниця між фондом оплати праці за звітом і розрахунковим фондом оплати праці. Розрахунковий фонд оплати праці являє собою скоригований на відсоток перевиконання (недовиконання) плану за обсягом виробництва плановий фонд оплати праці:

$$\pm\Delta\Phi\text{OT}_{\text{OTH}} = \Phi\text{OT}_{\text{OT}} - \Phi\text{OT}_{\text{PAC}} \quad (4.6)$$

$$\Phi\text{OT}_{\text{PAC}} = \Phi\text{OT}_{\text{ПЛ}} + \Phi\text{OT}_{\text{ПЛ}} (\pm\Delta\text{O}\% \text{H}/100) \quad (4.7)$$

Норматив витрати фонду оплати праці на один відсоток збільшення (зменшення) обсягу виробництва, прийняти.

Питання для розгляду:

1. Які показники використовують для характеристики руху трудових ресурсів на підприємстві і як визначають їх рівень?
2. Як визначити резерв збільшення виробництва продукції за рахунок створення нових робочих місць?
3. Як визначають резерв збільшення виробництва продукції за рахунок скорочення втрат робочого часу?
4. Від яких факторів залежить рівень середньогодинного вироблення на промислових підприємствах і які способи можна використовувати для визначення їх впливу?
5. Як визначають зміну і резерв збільшення випуску за рахунок зростання продуктивності праці?
6. Які фактори впливають на зміну фонду заробітної плати та ефективності його використання на підприємстві?
7. Основні напрямки резервів підвищення ефективності використання коштів на оплату праці.
8. Які показники існують для аналізу ефективності використання фонду оплати праці?
9. Від яких факторів залежить ефективність використання фонду оплати праці?

Література [2, 3, 9, 12].

**ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5
АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ
РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА**

Аналіз ефективного використання матеріальних ресурсів полягає у встановленні тенденції зміни швидкості обороту запасів за певний період, зміни показників оборотності та зміни термінів

зберігання з метою виявлення чинників, які можуть мати негативний вплив.

Методичні рекомендації до виконання

Використовуючи вихідні дані наведені в табл. 5.1 і формули для розрахунку, визначте значення і динаміку наступних показників:

– залишок матеріальних запасів на кінець періоду = залишок матеріальних запасів на початок періоду ($M_{\text{поч}}^{\text{зап}}$) + надходження матеріальних ресурсів за період ($M^{\text{пост}}$) – матеріальні витрати за період ($V_{\text{мат}}$).

– матеріаломісткість товарної продукції:

$$M_{\text{м}} = \frac{V_{\text{мат}}}{T_{\text{пр}}} \quad (5.1)$$

де $V_{\text{мат}}$ – сума матеріальних витрат, грн

$T_{\text{пр}}$ – обсяг товарної продукції.

– матеріаловіддача

$$M_{\text{від}} = \frac{1}{M_{\text{м}}} \quad (5.2)$$

– швидкість обороту матеріальних запасів:

$$T_{\text{об}} = \frac{(M_{\text{поч}} + M_{\text{кін}}) \cdot 360}{2 \cdot V_{\text{мат}}} \quad (5.3)$$

– оборотність матеріальних запасів:

$$K_{\text{об}} = \frac{360}{T_{\text{об}}} \quad (5.4)$$

– термін зберігання запасів:

$$T_{\text{зб}} = \frac{360}{K_{\text{об}}} \quad (5.5)$$

Таблиця 5.1 – Аналіз рівня ефективності використання матеріальних запасів

№	Показник	Варіант	2014	2015		відхилення (+/-)	
				план	факт	від 2014	від плану
1.	Товарна продукція, тис.грн.	0-2	8000	8400	8500		
		3-5	7500	7650	7890		
		6-9	8100	8300	8280		
2.	Повна собівартість виготовленої продукції, тис.грн.	0-9	6500	6783	7145		
3.	Залишок матеріальних запасів на початок періоду, тис.грн.	0-2	320	370	400		
		3-5	285	296	290		
		6-9	324	330	320		
4.	Надходження матеріальних ресурсів за період, тис.грн.	0-2	2600	2600	2780		
		3-5	2540	2490	2500		
		6-9	2700	2700	2850		
5.	Матеріальні витрати за період, тис.грн.	0-9	2700	2845	2992		
6.	Залишок матеріальних запасів на кінець періоду, тис.грн						
7.	Матеріаломісткість товарної продукції, грн.						
8.	Матеріаловіача, грн.						
9.	Питома вага матеріальних витрат у собівартості продукції, %						
10	Швидкість обороту матеріальних запасів, дні						
11	Оборотність матеріальних запасів, разів						
12	Термін зберігання запасів						

За результатами проведених розрахунків зробіть висновки.

Питання для розгляду:

1. Як аналізується забезпеченість підприємства матеріальними ресурсами?
2. Як визначається оптимальна партія замовлення і запасу?
3. Що собою являє ABC-аналіз і XYZ-аналіз в управлінні запасами?
4. Якими показниками характеризується ефективність використання матеріальних ресурсів?
5. Від яких факторів залежить загальна матеріаломісткість і матеріаломісткість окремих видів продукції?
6. Назвіть чинники зміни прибутку на гривню матеріальних витрат і викладіть методику розрахунку їх впливу.

Література [4, 10, 11, 16].

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №6 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Використовуючи вихідні дані наведені в табл. 6.1 та формули для розрахунку, визначте значення:

Виручка:

$$BP = C_{од} \cdot Q \quad (6.1)$$

де BP – виручка від реалізації, грн;

$C_{од}$ – ціна одиниці продукції; грн.;

Q – обсяг виробництва, од.

Прибуток:

$$PP = BP - S \quad (6.2)$$

де S – собівартість одиниці продукції, грн.

Рівень рентабельності:

$$PP = \frac{PP}{S} \quad (6.3)$$

Таблиця 6.1– Вихідні дані

Показник	од.вим.	1	2	3	4	5
Виручка, ВР	грн.	5810000,000				7586900
Обсяг реалізації, Q	од.	40000,000	40000,000			
Рівень рентабельності, РР		0,220	0,180			0,25
Ціна од.	грн.				150	100
Собівартість, S	грн.		4762295,082			
S ед.	грн.			125	135	
Прибуток, Пр	грн.				800000	
Пред	грн.			22,000		
Матеріальні витрати, М	грн.		2450000,000	2450000,000		
		0,630			0,6	0,63
	грн.		420082,000	400005		560256
ФОП		0,101			0,095	
	грн.		450000,000	368951		
Амортизація		0,120			0,069	0,073
	грн.			1506545		
Інші витрати					0,236	

Питання для розгляду:

1. Охарактеризуйте основні показники прибутку і порядок їх розрахунку.
2. Як визначається вплив структури продажів на прибуток підприємства?
3. Охарактеризуйте основні показники рентабельності і методику їх розрахунку.
4. Назвіть основні джерела резервів збільшення прибутку і методику їх підрахунку.

Література [5, 6, 7, 17, 18].

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №7

ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ, ВИТРАТ І ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

На підприємстві використовують такі показники фінансових результатів:

- Доходи від реалізації продукції;
- Доходи від інших операцій;
- Прибуток на одиницю продукції;
- Прибуток від реалізації продукції;
- Прибуток від операційної діяльності;
- Прибуток від звичайної діяльності;
- Прибуток від надзвичайних заходів;
- Оподаткований прибуток;
- Чистий прибуток.

На рис. 7.1 приведена схема формування фінансових результатів.

Використовуючи вихідні дані наведені в табл. 7.1 необхідно провести аналіз структури доходів і витрат.

Питання для розгляду:

1. Яке значення має оптимальність розподілу прибутку?
2. Який зміст і завдання аналізу використання прибутку?
3. Яка методика аналізу формування чистого прибутку?
4. Які чинники визначають пропорції використання прибутку на накопичення і споживання?
5. Від яких факторів залежить фонд дивідендних виплат і сума капіталізованого прибутку? Яка методика розрахунку їх впливу?

Література [5, 9, 14].

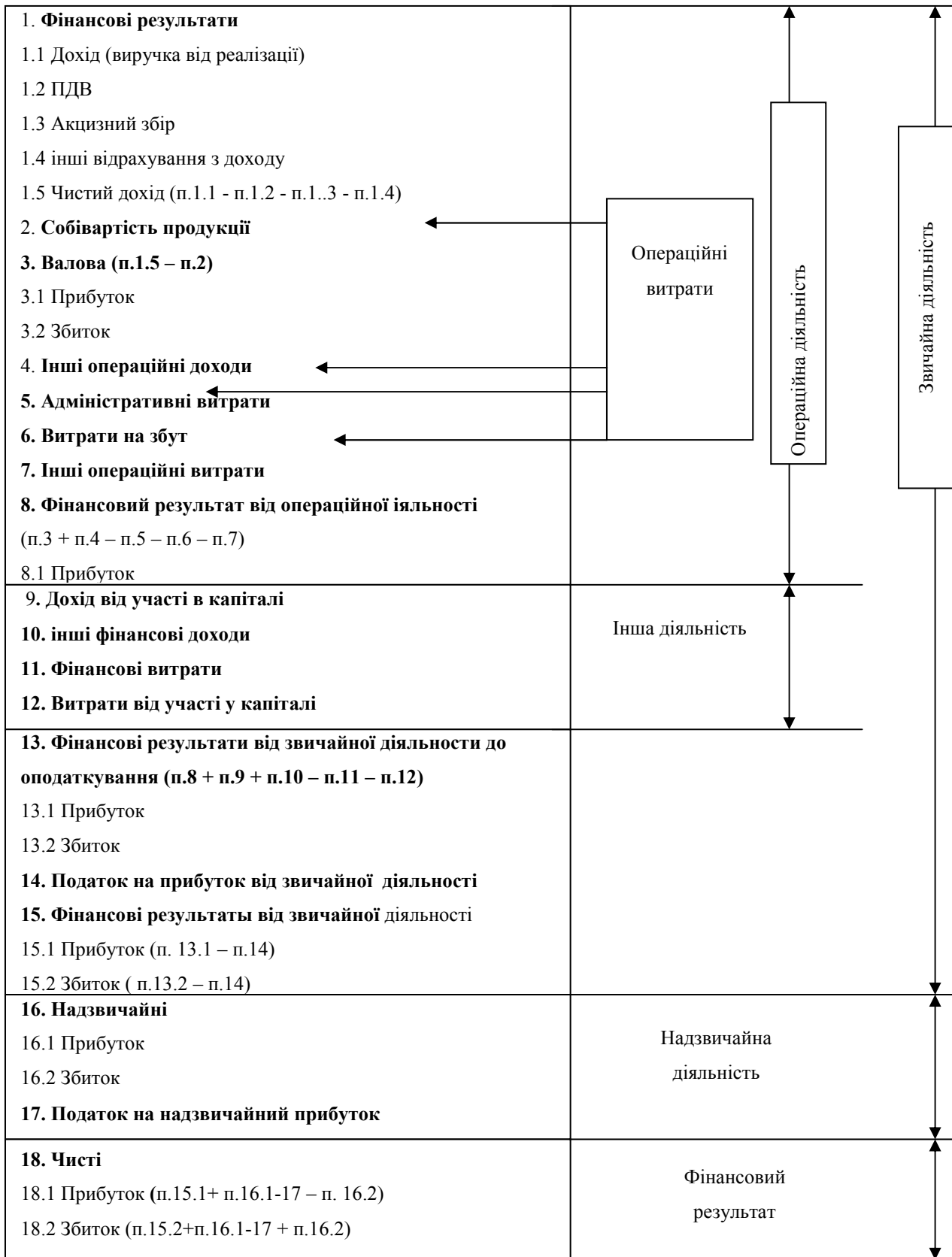

Рис. 7.1 – Схема формування фінансових результатів

Таблиця 7.1 – Аналіз доходів і витрат від господарської діяльності підприємства

Показник	Варіант	2014	2015		Відхилення		Темп росту, %
		сума	За планом	фактично	від плану	від 2014	
Дохід (виручка від реалізації)	0-2	12000	13500	13200			
	3-5	18000	19200	19500			
	6-9	15300	15000	16500			
ПДВ							
Акцизний збір		350	200	400			
Інші відрахування з доходу		20	35	40			
Собівартість реалізованої продукції	0-2	8500	9000	8600			
	3-5	9800	10000	9200			
	6-9	11100	11500	11700			
Адміністративні витрати		15	12	17			
Витрати на збут		25	20	18			
Інші операційні витрати		5	7	6			
Фінансові витрати		120	115	118			
Доходи від участі у капіталі		15	18	18			
Надзвичайний прибуток		12		18			
Чистий дохід							
Валовий прибуток							
Фінансовий результат від операційної діяльності							
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування							
Податок на прибуток від звичайної діяльності							
Фінансовий результат від звичайної діяльності							
Податок на надзвичайний прибуток							
Чистий прибуток							

Література

1. Абрютина М.С., Грачев А.В. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия. – М.: ДИС, 1998.
2. Анализ хозяйственной деятельности в промышленности / Под ред. В.И. Стражева. – Минск: Вышэйш. шк., 2004.
3. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Теория анализа хозяйственной деятельности: Учебник. М.: Финансы и статистика, 2000.
4. Бланк И.А. Управление денежными потоками. – К.: Ника-Центр: Эльга, 2012.
5. Бланк И.А. Управление прибылью. Киев: Ника-Центр; Эльга, 2002.
6. Богатин Ю.В., Швандер В.А. Инвестиционный анализ. – М.: ЮНИТИ, 2000.
7. Волков И.М., Грачева М.В. Проектный анализ. – М.: Банки и биржи: ЮНИТИ, 1998.
8. Грачев А.В. Анализ и управление финансовой устойчивостью предприятия. М.: Финпресс, 2002.
9. Економічний аналіз: Навч. посібник / М.А. Болух, В.З. Бурчевский; за ред. проф М.Г. Чумаченко. – вид. 2-ге перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2003.
10. Економічний аналіз / За ред. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП „Рута”, 2003.
11. Ермолович Л.Л. Анализ финансово-хозяйственной деятельности предприятия / БГЭУ. – Минск, 2001.
12. Ковалев В.В., Волкова О.Н. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. М.: Проспект, 2000.
13. Ковалев В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры. М.: Финансы и статистика, 2001.
14. Ковалев В.В. Финансовый анализ: управление капиталом, выбор инвестиций, анализ отчетности. – М.: Финансы и статистика, 2013.
15. Любушин Н.П., Лещева В.Б., Дьякова В.Г. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия. М.: ЮНИТИ, 2002.

16. Савицкая Г.В. Экономический анализ. – 11-е изд., испр. И доп. – М.: Новое знание, 2005.
17. Савицкая Г.В. Теория анализа хозяйственной деятельности. – М.: ИНФРА-М, 2011.
18. Шарп Уильям Ф., Гордон Дж. Александер, Джеффри В. Бэйли. Инвестиции. М.: ИНФРА-М, 1998.
19. Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С., Негашев Е.В. Методика финансового анализа. – М.: ИНФРА-М, 2002.